

Ο "ΡΟΜΠΙΝΣΩΝΟΣ, ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

Είπε, κι' ἀρπάει τὸ τέρι του στήν ἀγκαλιά του ὁ [Δίας.

Κι' ἡ Γῆς τοὺς βγάζει γιόδαστο καὶ μαλακὸ χορτάρι, γιούλια τοὺς βγάζει ὀλόδροσα, βασιλικούς, καὶ κρί- [νους

πυκνούς, ποὺ εἶναι ἀπ' τῆ γῆς ψηλὰ τοὺς κράτααν [σηκωμένους.

Ἐκεῖ ἐπεσαν, μέσ' δὲ χρυσὸ κουκουλωμένοι γνέφι, πανώριο γνέφι ποῦσταζε δροσιὲς ἀχτιδοδόλες.

Ἐταί κοιμοῦνταν ἡδυσχος στήν ἀκρη, ναρκωμένος ἀπ' ὕπνο ὁ Δίας κι' ἔρωτα, κι' εἶχε ἀγκαλιά τὴν [Ἥρα.

Καὶ τρέχει ὁ Ὑπνος ὁ βαθύς νὰ σύρει στὰ καράδια καὶ κάτω ἐκεῖ τοῦ Ποσειδῶν τὴν εἰδηση νὰ δώσει. Καὶ πᾶει κοντὰ του στέκεται καὶ τοῦ μιλάει διό [λόγια.

«Βόηθα, τοῦ Κρόνου, τώρα, γιέ, τὴν Ἀχαιοὺς μὲ [θάρορος,

«κι' ὅρα κύν λίγη χαρὶς τοὺς τὴ νίκη, ἐνὼ κοιμάται ἀκόμα ὁ Δίας, γιατί ἐγὼ τοῦ σκέπασα τὰ σπλάχνα μὲ μαλακὰ ἀποκάρωση, κι' ἡ γελαδόματη Ἥρα πτόν γέλασε κι' ἐρωτικά νὰ κοιμηθοῦν τὴν πῆρε.»

Εἶπε καὶ πῆγε τότε ἀφτός στ' ἀνθρώπινα κοπάδια, κι' ὁ Ποσειδῶν πῶς πρόθυμα θαρρῶν νὰ βοηθήσει. Κι' ἐφύς πηδαίει μιά ὥς στή γραμμὴ τῶν μπροστι- [νῶν καὶ σκούζει:

«Ἀργῖτες, τί: στόν Ἐχτορα θ' ἀφίσουμε ἐτοῖ λέτε τὴ νίκη; Τί, θὰ δοξαστεῖ καράδια μας πατώντας;» Ἐτοῖ παινιέται τώρα ἀφτός καὶ λέει, τί ὁ Ἀχιλλεύς πέρα στὰ πλοῖα μένει ἀργός ποὺ πείσμων ἡ καρδιά [του.

«Μὰ ὅλοι ἂ βοηθάτε, ἄς λείπει ἀφτός, ἡ νίκη ἔναι [δική μας.»

Εἶπε, καὶ ὁ ὅλους ἐδάλε ἀπόφαση καὶ θάρρος.

Τότες συνέρια τέντωσαν σκυλίτικη πολέμου ἐδῶ ὁ λεβέντης Ἐχτορας κι' ἐκεῖθε ὁ γιός του Κρό- [νου,

βοηθῶντα ὁ ἕνας Ἀχαιοὺς, βοηθῶντα ὁ ἄλλος Τρῶες. Γιόμισε ἀσκέρι ἐκεῖ μπροστὰ στὰ πλοῖα τ' ἀκρογιάλι παντοῦ, κι' ὁρμούσαν οἱ στρατοὶ μὲ ξεκουφάστρα [ἀντάρα.

Τόσο σὲ ξέρα θάλασσας τὸ κύμα δὲ βουήζει, ὀλοῦθε ὅταν κακοῦ βοριά θουρτοῦνα τὸ θεριδεῖ: τόσο δὲν τριχοδαλαγὰ μῆτ' ἡ φωτιά, ἀμὰ ἀρχίζει πέφκους νὰ καίει ἀρίθμητους σὲ βουνεπλάγια κι' ὅρη· καὶ τόσο γύρω ὁ ἀνεμος ὁ ὀρθόκλαρα δὲ σκούζει λογγόφραξα, ὅπου πῶς πολλὸ μουκρίζει σὰ θρενιάσει, ὅση φωνὴ τότε ἔχνησε ἀπ' Ἀχαιοὺς καὶ Τρῶες σὰ χεῖρισαν νὰ φαγωθοῦν κακὸς τριγγα ἀλαχτώντας.

Καὶ πρῶτα πρῶτα ὁ Ἐχτορας ἀκόντιζε μὲ τ' ὀπλο τὸν Αἴα, ἐκεῖ ἴσα ἀπάνου του π' ὁρμούσε, καὶ τὸν [ἦδρε

ὅπου ναι ὀμπρός τὰ δὴ λουρὰ στὸ στήθος τέντω- [μένα,

τόνα ἀργυροκαρφου ἀπαθίου καὶ τῆς ἀσπίδας τ' ἄλλο Ἀφτά τ' ἀφράτο τοῦσῶσαν κορμί, καὶ τοῦ Πριάμου τότες ὁ γιός λυπήθηκε ποὺ τὸ γοργὸ κοντὰρι πῆγε ἀδικα ἀπ' τὸ χέρι του, καὶ πίσω στῶν δυ- [νῶν

γυρνάει τοὺς λόχους μὴν τοῦ βγεῖ λαχταρα στὸ [κεφάλι.

Μὰ ἐκεῖ πῶς γύριζε, νὰ ὁ γιός τοῦ Τελαμόνα ὁ Αἴας μιά πέτρα—ποὺ πολλὰς ἐκεῖ τῶν καραβιῶν σπηγῖδια κυλοῦνταν μέσ' στῶν μαχητῶν τὰ πόδια—μιά ἀπὸ [δάφτες

ἀρπάει, καὶ στὸ λαιμὸ κοντὰ ἀπάνου ἀπ' τὴν ἀσπίδα τότε βαρεῖ, στὰ στήθια ὀμπρός, μιά πέτρα ποὺ σὰ [σφαῖρα

τοῦ πέταξ' ἴσα ἀπάνου του στριφογυρίζοντάς τιν. Κι' ὅπως τοῦ Αἴα ὁ κεραδὸς χάμου ξυπλῶναι ἀέθκα μὲ ρίξες κι' ὅλα, καὶ φριχτὰ βρωμαίει τὸ θιάφι γύρω, κι' ἀξάφνα ἂν τύχει καὶ τὸν δεῖ, δὲ κοδεὶ κρύος ἔδρος, κοντὰ ἂ βρεθεῖς, τί τοῦ Αἴος δὲ χωρατέδει ὁ χτύπος, τὸ ἴδιο ἀμέσως στρώθηκε κι' ἐκείνος μέσ' στίς σκόνες.

Μέσα ἀπ' τὴ χούφτα τοῦσῶσε τὸ χάλκινο κοντὰρι, τοῦ πῆγε ἄλλου ἡ περκεφαλιά, τοῦ πῆγε ἄλλου ἡ [ἀσπίδα,

κι' ἡ χαλκοπλούμιστη δχνησε τριγύρω ἀρματωσά του· Ὀρμηδαν ἀγρία σκούζοντας οἱ Δαναοὶ μ' ὀλπίδα νὰν τὸν τραβήξουν, κι' ἐρηχναν συχνὰ πυκνὰ [κοντάρια·

ὁμως δὲ μπόρεσε κανεὶς μὲ σπάθα ἢ μὲ κοντὰρι νὰν τὸν βαρέσει, τί μπροστὰ πρὶν στάθηκαν οἱ [πρώτοι

τῶν Τρῶων ὅλοι—Ἀγένορας, Αἰνεΐας, Πολυδάμας— κι' οἱ στρατηγοὶ τῶν Λυκιστῶν, ὁ Σαρπηδὸς κι' ὁ [Γλάδης.

Μηδ' ἄλλος τὸν ἀμέλινσε κανεὶς τοὺς, μόνε ὀμπρός [του

κρατοῦν τίς ὁμοφυκεκλές ἀσπίδες, καὶ κατοπι τὸν παίρνουν κι' ὅξω ἀπ' τὴ σφαγὴ στὰ χέρια τοὺς [τὸν βγάζουν,

ὥς ποῦρθαν στὰ γοργὰ ἄλογα ποὺ ἀπ' τὴν ἀντάρα [πίσω

καρτέρααν μὲ τὸν ἀμαξῶ καὶ τὸ πανώριο ἀμάξι, κι' ἔτοῖ τὸν πᾶν πρὸς τὸ καστρί ἐνὼ βαριά βογκοῦσε. Κι' ὅταν στὸ πέρασμα ἔφτασαν τ' ἀσώπαστου Σκα- [λάντρου,

πλήθιου ποτάμου ποῦκανε ὁ βροχοδότης Αἴας, ἐκεῖ τὸν βάζουν κατὰ γῆς ἀπ' τ' ἄτια καὶ τοῦ ρήχ- [νουν

νερό· κι' ἀφτός ἀνάσανε, κι' ἀνοίγοντας τὰ μάτια στὰ γονατὰ του κάθισε καὶ ξέρασε αἵμας μάδρο. Μὰ πάλι γέρονε πτώθηκε, καὶ χάμου τοῦ πλάκωνει Τὸ φῶς θολοῦρα τὴ πλῆγη τὸν δαιμονοῦσε ἀκόμα.

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

ΕΠΙΦΥΛΑΔΙΑ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

ΙΟΥΛΙΟΥ ΕΣΣΑΙΝ

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Δράμα σὲ τρεῖς πράξεις

Μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ Α'. ΠΡΑΞΕΩΣ

- Σωτήρης Κορακῆς.
- Πηνελόπη, μητέρα του.
- Ἰφιγένεια.
- Ἐλένη.
- Ἀνέζω.
- Καλομοῖρα. (Ἐργάτριες.
- Μέλπω. (
- Μαριγῶ, πάλαι ὑπηρετρία τοῦ σπιτιοῦ.
- Ἐνας Ὑπνρέτης.
- Ἐνας Χωρικός.
- Ἄνδρες, γυναῖκες, κορίτσια.
- Θ σκηνή: σύγχρονος.
- Σ' ἕνα πύργο στήν Πελοπόννησο.

ΠΡΑΞΙΣ Α'.

Ἡ μεγάλη σάλα τοῦ πύργου. Στὸ βάθος μία μεγάλη, ἀνοιχτὴ θύρα ποὺ φέρνει σὲ μακρὸν διάδρομο. Ἀριστερὰ ψηλὰ παράθυρα δεξιὰ πόρτες. Γυναῖκες στολίζουν τὴ σάλα. Φέρνουν ἱππία μέσα καὶ καθαρίζουν βέλα. Στὸν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῖχον εἶναι ἀκουμπημένη μιά σκάλα. Με- ρικὰ ἱππία, μετὰ τῶν ὁποίων ἕνας καναπέ, εἶναι ἀτα- κτοποιητὰ ἀκόμα

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.— Βγάλτε πρῶτα ἔξω τὸ τρα- πεζί.

ΜΕΛΠΩ.— (Ἀνεβαίνει στὴ σκάλα καὶ ἀρχίζει νὰ κατεβάξῃ εἰκόνες.)

ΜΑΡΙΓΩ καὶ ΑΝΕΖΩ (Πηγαίνει ἔξω τὸ τραπέζι.)

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.— Μὴ βιάζεστε, σιγά... ἔτσι. Μπράβο. Τώρα πρέπει νὰ φέρετε τίς γυρλάντες. Κάτω στὴν αὐλὴ εἶναι Πολὺ ἀργήσατε.

ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ.— Κυρία... Κυρία! Ἦρθε τὸ ἀμάξι ἀπὸ τὸ Ναύπλιο κ' ἔφερε τὰ κουφέτα καὶ τὸ κρασί.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ.— Τώρα ἔφτασε. Ἄς περιμένῃ λιγάκι. Ἐλα, Καλομοῖρα. Κάνε πῶς γρήγορα ἔχωμ' ἀκόμα καὶ τίς γυρλάντες.

(Ἡ Πηνελόπη φεύγει. Ἡ Μαριγῶ καὶ ἡ Ἀνέζω ἐπιτρέφουν.)

ΑΝΕΖΩ.— Ἡ κακομοῖρα... Κάνει πῶς χαίρε- ται. Γιὰ τὰ μάτια.

ΜΕΛΠΩ.— Σάμπως εἶδε δὲ καὶ καμμιὰ χαρὰ ἀπ' τὸ γιό τῆς... Τέτοια παντρεῖα!

ΜΑΡΙΓΩ.— Ἡ κυρὰ τὴν ἀγαπάει τὴ Φιγένεια.. κ' εἶναι σύμφωνα σ' αὐτὸ ποὺ ἔκαμ' ὁ γιός τῆς!

ΑΝΕΖΩ.— (Γελά δυνατά.) Τὸ 'κάνε ρεῖδο!.. νὰ πάρῃ τὴν θυγατέρα μιανῆς μαυλίστρας... κ' ἐνοῦ παλιοδασκαλοῦ!

ΜΕΛΠΩ.— Ἡ κυρὰ Πηνελόπη τί νὰ κάμῃ; Ἐπρεπε νὰ στρέξῃ σ' αὐτὴ τὴν παντρεῖα.

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.— Ἐπρεπε; Ἀς νὰ ἦρθ' ὥς ἐκεῖ τὸ πρᾶμα;

ΜΑΡΙΓΩ.— Ἀ μπά! Δὲν τὸ πιστεύω.

ΜΕΛΠΩ.— Ἐρῶ γὼ τί λέω. Ἐπρεπε νὰ στρέξῃ ἡ κυρὰ Πηνελόπη. Γι' αὐτὸ θὰ μετάνιωσει τώρα ποὺ τὴν πῆρε τὴ Φιγένεια στὸ σπῖτι τῆς.

ΜΑΡΙΓΩ.— Ἡ κυρὰ τὴν ἀγαπάει τὴ Φιγένεια σὰν παιδί τῆς.

ΑΝΕΖΩ.— (Σκάζει τὰ γέλια.) Χέ, χέ, χέ! Σὰν παιδί τῆς!..

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.— Μὰ δὲν τὴν εἶδαμε διόλου τὴν κοκῶνα μας σήμερὰ! Ποῦ νὰ 'ναι τάχα κρυμμένη;

ΑΝΕΖΩ.— Γυμνάζεται πῶς νὰ κἀνῃ τὴν κυρὰ... πῶς θὰ μᾶς διατάξῃ ἀπὸ αὐριο.

ΜΑΡΙΓΩ.— Κάτι ράβει ἀκόμα στὸ φόρεμά τῆς.

Μπορώ να είπα πώς ο λόγος του Γάλλου φιλοσόφου «De l'origine de l'inégalité parmi les hommes» μοδίζει την αλήθεια του ρομάντσου του κ. Ψυχάρη.

Δεν παίρνω τις λεπτομέρειες του έργου μιλώντας γι' αυτό· τα γενικά σημάδια ξεχωρίζω, όπως κι' ο συγγραφέας του μια γενικήν ιδέα θέλησε να ζηγήσει γράφοντας το. Ήθελε τὸν Πετρογιάννη, τὸν ἄνθρωπο τὸν ἀπλοϊκό, τὸ νύ· τὸν ἀπυλλόγηστο, τὸ παλλικάρι τῆς καρδιάς· καὶ τοῦ χειροῦ, μὰ καὶ τὴν ψυχὴ τὴν περήφανη, καὶ τὸν ἔστησε μέσα στὴ μοναξιά, μέσα στὴν ἀπεραντή κι' ἀλήθινή μοναξιά τῆς Σάντα—Κλάρας, ποὺ μόνον ἄψυχὰ πράγματα γύρω του εἶναι. Τὴ θὰ γίνεῖ ὁ ἄνθρωπος αὐτός; Ποῦ θὰ καταντήσῃ τὸ πλάσμα τὸ λογικὸ, βλέποντας πάντα μπροστά του τὴν ἀμίλητη φύση μονάχα; Πῶς θὰ τοῦ φανεῖ ἡ λεπτέρια αὐτή; Νὰ τὰ γενικά σημάδια. Κ' ἰδὼ ἤθελε δὲν ἤθελεν ὁ κ. Ψυχάρης βρεθῆκεν ἀντίθετος μὲ τὸ ντὲ Φόε, γιατί μπήκεν ἀλλοῦ στὴν ἀλήθεια, γιατί δὲν ξεμάκρυνε ἀπὸ τῆ σημερινῆς φιλοσοφίας, ποὺ ξεδιάλυσε τὰ τέτοια. Ὁ ντὲ Φόε ἔφτιασε παραμυθὶ μὴ ποῦ νὰ πεῖ κανένας. Ὁ Ψυχάρης μίλησε μὲ τὴν ἀλήθεια κι' ἀλήθειες ἔγραψεν· ἀλήθειες φιλοσοφικές, ψυχολογικές, διπλωμένες στὰ φτερά τῆς πρὶς μεγαλοφάνταστος ποιήσεως.

Ἀντιστάθηκε στὴ μοναξιά τὰ πρῶτα χρόνια ὁ Πετρογιάννης κι' ἦταν ἄνθρωπος ὅπως καὶ πρὶν, ποὺ ζοῦσεν ἀνάμεσα στὴν κοινωνία. Μὰ ὕστερις, καθὼς τὸ θέλ' ἡ φύση, ἔγινε ἀγρίμι, ζῶο. Κοιμήθηκαν ὅλα μέσα του. Περιφρόνησε πρῶτα-πρῶτα τ' ἀχρεϊάστα πιά γι' αὐτόνα ρούχα, τὰ ἐργαλεῖα, ποὺ τάφησαν οἱ συντρόφοι του, καὶ ζοῦσε σὰν ἀγρίος· μεγάλωσε τεράστια ἡ δύναμη τῶ χειρῶν του κι' ἡ γληγοράδα τῶν ποδιῶν του. Τελευταῖα ἔχασε καὶ τὴ φωνή. Ἐγινε ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος. Τὴ φυσικώτερο ἀπὸ τοῦτο; Στὴν ἀπόλυτη μοναξιά, ποὺ βρίσκονταν ὁ Πετρογιάννης, ἐκεῖ ποὺ ἦταν ἄψυχα ὅλα ὅσα τὸν τριγύριζαν, ἡ σκέψη του, ἡ ὄχι καὶ δυναμωμένη, δὲ δούλευε· κι' ἄμα ὁ ἄνθρωπος δὲν κάνει συλλογισμούς, φυσικὰ δὲ βρίσκειται καὶ στὴν ἀνάγκη νὰ μιλήσῃ. Κ' ἔτσι χάνει τὴ φωνή. Τρομερώτερος ἱστορία ἀπ' αὐτὴ δὲ μπορεῖ νὰ γίνεῖ, γιατί βλέπουμε τὸ ὄντο, ποὺ ἄνθρωπο τὸ λέν, νὰ ξαναγυρίζει στὴν ἀρχικὴ του φύση καὶ νὰ δείχνεται μ' ὅλη τὴν ἀσκημιά τῆς ἀτέλειας. Ὁ κ. Ψυχάρης θέλησε νὰ τ' ἀποδείξει μ' ἐλακτική τὴ δύναμη τῆς ἀλήθειας καὶ τὸ πέτυχε.

Τὴ στιγμή, ποὺ ὁ Πετρογιάννης νοιώθει τὸν

πρῶτο παρὰ τὸν ἄνθρωπο, καὶ νὰ σκεφτεῖ μὲνι ζωμένος ἀπάνου στὸ δένδρο του ἐπὶ μῆνες, χωρίς νὰ θέλῃ κανένας θὰ φωνάζει μὲ τὸ χορὸ στὸ Φιλοχτήτη τοῦ Σοφοκλέους:

(Μητὲρ νιν ἔγωγ', ὅπως
μὲ τὸν κηδεμόνου βροτῶν
μηδὲ συντροφὸν ὄμμ' ἔχων,
δυστάνος, μόνος αἶψι,
νοσεῖ μὲν νόσον ἀγρίαν,
ἀλλοῦ δ' ἐπὶ παντὶ τῷ
χοεῖας ἱσταμένω. πῶς πότε πῶς δῖσμος
ἀντέχει;

(Σοφ. Φιλοκτ. στ. 169—175)

Ἐμνεῖν κι' ὁ Φιλοχτήτης δέκα χρόνια στὸ ἐρμηνήσι του, μὰ ἔβλεπε κάπου-κάπου νὰ βγαίνουν ἀπάνου σ' αὐτὸ κατὰ τύχη καὶ ταξιδιώτες καὶ φυσικὰ εὑρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ μιλεῖ μαζί τους καὶ νὰ σκερτεῖται πάντα, πῶς κάποιος θὰ φανεῖ καὶ σπλαχνικὸς γιὰ νὰ τὸν πάρει ἀπ' ἐκεῖ. Γι' αὐτὸ δὲν ἔγινεν ἀγρίμι, δὲν ἀποζώθηκε.

Θυμάμαι τώρα ἓν παιδικὸ ρομάντσον τοῦ Γάλλου Ἡλία Μπερτέ, ποὺ μικρὸς τὸ διαβάξα. ἀπὸ παιδίον τῶν δαδῶν, ὅπως τὸ γυν μεταφράσει. Ἔτσι κι' ἐκεῖ ὁ Πετράκης, ἄμα τὸν ἀρπάξε ὁ οὐραγοτάγγος καὶ τὸν ἔφερε στὰ λημέρια του μέσα σ' ἀπάτητα δάσα κι' ἔκανε συντροφιά μ' οὐραγοτάγγους, ἔγινε κι' αὐτὸς ἀπάνου—κάτου οὐραγοτάγγος στοὺς τρόπους, ἔχασε τὴ φωνή του, κι' ὅταν ὕστερις τὸν ξαναβρῆκαν οἱ δικοί του, εἶδαν κι' ἔπαθαν ὡς ποὺ νὰ τὸν καταφέρουν νὰ ξαναγυρίσει στὴν κοινωνία. Ὁ Πετράκης τοῦ Μπερτέ μοιάζει περισσότερο μὲ τὸν Πετρογιάννη—δηλαδή μὲ τὴν ἀλήθεια—παρὰ ὁ Ρομπινσώνας τοῦ ντὲ Φόε.

Ὁ σκοπὸς τοῦ κ. Ψυχάρη στὸ πρῶτο μέρος τοῦ ρομάντσου του εἶναι ν' ἀποδείξει—ὅπως τὸ λέει κι' ὁ ἴδιος—ὅτι ἄτομο ἀπλὸ δὲν ὑπάρχει, μόνον ἄτομο κοινωνικὸ καὶ πῶς πούθεν καὶ ποτέ δὲν εἶναι ἁπλοῦς ὁ ἄνθρωπος. Κ' ἀπάνου στὴ γενικὴν αὐτὴν ιδέα φτιάχνει σκηνές βγαλμένες ἀπὸ τὴν πρὶς βαθιά φιλοσοφικὴ καὶ ψυχολογικὴ παρατήρηση καὶ χρωματισμένες μὲ τὰ δυνατότερα χρώματα τῆς συγκίνησης καὶ τοῦ σπαργαμοῦ. Πλάθει κόσμους, ποὺ γνῶρισμά τους ἔχουν τῆς σκέψης τὸ μεγαλεῖο.

Κ' ἔρχεται ὕστερις τὸ δεύτερο μέρος, ὅταν ὁ Πετρογιάννης ξαναβλέπει πρῶτα ζωντανὸ στὸ ἀντικρινὸ του νησί, στὴ Μασατέρια· κι' ἀμέσως ἀπὸ τὸν πόθο νὰ τὸ συναντήσῃ, νὰ τὸ σιωπῇ, ξαναγεννιέται μέσα του ὁ ἄνθρωπος· μὴ φωτεινὴ ἀχτίδα μπαί-

νει στὸ νοῦ του καὶ τοῦ θυμίζει πῶς μπορεῖ νὰ φτιάσῃ μονόξυλο, γιὰ νὰ πᾶει ἐκεῖ. Καὶ τὰ ζωντανὰ αὐτὰ πρῶτα, ποὺ τὸν κάνει λίγο ἄνθρωπο, ποὺ τὸ ἀνάφτει ἓναν κατμὸ, εἶναι μὴ κατὰ τὴν εἰρήνην. Μὰ εἶναι τὸ πρῶτο ζῶπνιμα, ποὺ σ' ἄλλα περισσότερα θὰ τὸν φέρει. Τοῦ γεννιέται πάλι ἡ θέληση. ἡ συνείδηση, τὸ πείσμα, ὁ θυμὸς, ἡ ἀνάγκη τῆς συντροφιάς. Καὶ πρὶς πολὺ ἀπ' ὅλα τοῦ φεύγει ὁ φόβος. Κ' ἔτσι μὲ τὰ ξαναγεννητὰ αὐτὰ συναισθήματα μερόναι σὰν τὸν καλύτερο δαμαστὴ τάχιστα σκυδιὰ καὶ τάχει συντρόφους τοῦ ἀχώριστους. ἐνῶ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά κάνει βράχο τὴ θέλησή του καὶ πιάνει τ' ἀγριοκάτσικα μὲ τὸ χέρι του, σκαρφαλώνοντας στὰ βράχια του.

Μὰ εἶναι ἀκόμη ὁ ἀγριοῦρας ποὺ παθαίνει τὴν ξαναγεννήση μόνον σ' ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ τοῦ δουλεύουν τὸ σῶμα. Ἡ ξαναγεννήση τῆς ψυχῆς, ἡ ἠθικὴ δηλ. ξαναγεννήση δὲν ἔγινεν ἀκόμη. Καὶ νὰ ἡ Μυριέλλα, ποὺ θὰ τοῦ ξεδιάλυσει καὶ τῆς ψυχῆς τὰ σκοτάδια καὶ θὰ τοῦ λύσει τὸ γλωσσόδετη. Ὅταν τὴν πρωτοεῖδε στὴν ἡμισοδυὰ τῆς Μασατέριας, καραδοσοκισμένη κι' αὐτὴ, ὁ Πετρογιάννης ἐνοιώσε μέσα του ὅτι νοιώθει κάθε ζωῶντος· ἡ φύση τὸν ἔσπρωξε πρὸς αὐτὴ καὶ τὴν ἀρπάζει καὶ μ' ὀρμὴ τήνε σφίγγει στὰ σιδερένια τοῦ χέρια τῆς· δαγκώνει, δὲν τήνε φιλεῖ. Ἰσως μέσα στὰ καμώματα τοῦ αὐτοῦ νὰ φανερώνεται κι' ἡ λαχτάρα ποὺ ξαναβλέπει ἄνθρωπο· μὰ περισσότερο τὸν ἔναφτε ἡ φυσικὴ ὀρμή. Ὁ ἠθικὸς ἔρωτας, ὅπως τότε λέει ὁ Ρουσσώ, ποὺ θὰ τότε μεταλλάξῃ σὺψυχα νοιώθοντας τὴν ἀνάγκη του, θάρρει πρὶς ἀργά. Ἡ δύναμη τῆς γυναικὸς θὰ τὸν κάμει πρῶτα σκλάβο τῆς, θὰ τότε βαρύνῃ στὴ μαγεμένη κολυμπήθρα τῆς σκοταδωδιώχτρας καὶ κοσμογεννήτρας ἀγάπης. Κ' ἀρχίζει πιά τὸ εἰδύλλιο, τὸ χαριτωμένο εἰδύλλιο, ποὺ ἦρώς του ἔχει τὸν Πετρογιάννη τὸν καινούργιο ἄνθρωπο καὶ τὴ Μυριέλλα, μέσα στὴ μοναξιά τοῦ ἐρμηνήσιου τους. Καὶ γράφει ὁ Ψυχάρης τὸ φιλοσοφημένο καὶ μεγαλοφάνταστο ὕμνον τῆς Ἀγάπης, τὸ μεγάλο του τραγοῦδι στὴ Ζωὴ καὶ στὸν ἔρωτα. Ἀγαπιούνται, σφιχτοδεύονται μὲ τὰ μάγια τοῦ ἔρωτα καὶ κάνουν κοινωνία. Φανερώνεται στὸν Πετρογιάννη τὸ κοινωνικὸν ἄτομον καὶ ζεῖ τώρα πιά κι' αὐτὸς μὲ τὴ Μυριέλλα τοῦ δίπλα. Μὰ δὲν εἶναι ἁπλοῦς. Ἡ ἀπείρανη δημιουργία, ἡ πλούσια φύση τοῦς βαρύνει, τοὺς κρατᾷ σφιχτὰ μέσα στὸν κύκλο τῆς. Νοιώθουν

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Μπα; Καὶ τὴν ἡμέρα στὸ γάμο της ῥάει ἀκόμα;

ΜΑΡΙΓΩ.—Διορθώνει τὸ νυφιάτικο της. Τῆς πῆγαινε λίγο πλατὺ στὴ μέση.

ΑΝΕΖΩ.—Μὰ τὸ νυφιάτικο χτὲς τῆς τὸ φέραν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Ἀπ' τὴν Ἀθήνα; Τί, στὴν Ἀθήνα τὸ ῥάσαν;

ΜΑΡΙΓΩ.—Τῆς τὸ ῥάψε μὴ Γαλλίδα.

ΑΝΕΖΩ.—Καὶ τὸ πλήρωσε ὁ γαμπρός... Καλὰ προικιά κι' αὐτὰ ποὺ τὰ πληρώνει ὅλα ὁ γαμπρός.

ΜΕΛΙΩ.—Ἡ μητέρα της οὔτε μὴ δραχμὴ δὲν ἔωθεψε γιὰ τὰ προικιά της.

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Μὰ νὰν τὸ ξέρῃ διόλου ἡ Ἑλένη πῶς παντρεύεται σήμερα ἡ θυγατέρα της;

ΑΝΕΖΩ.—Μὰ τ' ἀσπρόρουχά της;... Ποιὸς τῆς τᾶραψε; Βέβαια τί νὰ κάμῃ ἡ κακομοῖρα ἡ κυρὰ Πηνελόπη, ἔπρεπε νὰ συνδράμῃ καὶ αὐτὴ γιὰ νὰ εἰσπράσθῃ ὅλα στὴν ὥρα τους γιὰ τὴν προκομμένη ποὺ διαλέξε ὁ γυιὸς της νὰ πάρῃ γυναῖκα του.

ΜΑΡΙΓΩ.—Τὴ Φιγένια τὴν εἶχανσάν κόρη τους ἀπὸ μὴ φορὰ στὸ σπίτι. Κ' ἡ κυρὰ εἶναι σὰ μητέρα της... Ἡ Φιγένια εἶναι ἀπὸ πέντε χρονῶν κορίτσι ἐδῶ μέσα.

ΑΝΕΖΩ.—Ἡ παλιοβρώμα ἔχει τύχη.

ΜΕΛΙΩ.—Σὰν τὸ συλλογίζομαι... ἡ θυγατέρα τοῦ καμπούρη, τοῦ δασκάλου τοῦ σακάτη ἀπὸ τὴ Κόρινθο... νὰ γένῃ ἀρχόντισσα...

ΑΝΕΖΩ.—(Σηκώνει τὰ χέρια.) Μαύρη σφοδρὰ νὰ τοὺς εὐρῇ! Σφοδρὰ καὶ ξεθεμελιώμα! Ἀγᾶτρευτὴ ἀρρώστεια! Προκοπὴ νὰ μὴ ἰδῇ οὐτ' αὐτὴ... οὐτ' αὐτός... οὔτε...

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Στὴν κόρη σου ἔγινε μεγάλο ἀδικο, Ἀνέζω... ὅλοι τὸ ξέρομε καὶ τὴ λυπόμαστε τὴν καμένη τὴν Εἰρήνη...

(Σιωπὴ. Ἡ Καλομοῖρα ἐξακολουθεῖ νὰ κατεβάξῃ τίς εἰκόνας. Ἡ Ἀνέζω καθαρίζει τὰ βάζα.)

ΑΝΕΖΩ.—Τὸ κακόμοιρο τὸ κορίτσι κλείστηκε μέσα σὰ στὴ φυλακή. Χρόνια καὶ χρόνια. Καὶ δὲν κοιτάει νὰ βγάλῃ τὸ πόδι της ὅξω ἀπ' τὸ κατῶφλι μας... Μεγάλῃ ντροπῇ τοῦ καμ' αὐτὸς τοῦ παιδιοῦ μου.

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Κακομοῖρα Εἰρήνη!

ΑΝΕΖΩ.—Κι' οὔτε τὴ συλλογίζεται πιά. Κάνει γάμους καὶ χαρές. Καὶ ζαχαρώνει τώρα. Κι' ἐμένα τὸ παιδί μου κάθεται σὰν ἀμαρτωλὴ... Καὶ πρέπει νὰ κρύβῃ τὸ προσωπότης ἀπὸ τὸν κόσμο ὅταν βγίνει στὸ δρόμο.

ΜΑΡΙΓΩ.—Ὁ Σωτήρης δὲ σὰς φέρθηκε καλὰ...

αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια! Μὰ τότε ποῦ τὸ καμ' αὐτὸ ἦταν ἀκόμα παιδί, δεκαοχτὼ χρονῶν... ἐσὺ ὅμως κι' ἡ Εἰρήνη ἔπρεπε νὰ συλλογισθῇ τὰ ὕστερά... Γιατί τὸ παραδεχόσουν αὐτὸ τὸ πρῶτα, Ἀνέζω;

ΑΝΕΖΩ.—Ἀχ, τὸ δυστυχισμένο τὸ κορίτσι μου!

ΜΑΡΙΓΩ.—Βάζατε μὲ τὸ νοῦ σας... πῶς ἀργότερα μποροῦσε νὰ τὴν πάρῃ; Νὰ ὅμως ποῦ ἔρχεται ἡ τιμωρία.

ΑΝΕΖΩ.—Καὶ γιατί τώρα παίρνει τὴ Φιγένια; Τάχατις καλλίτερη εἶν' αὐτὴ... ἡ θυγατέρα μιανῆς...

ΜΑΡΙΓΩ.—Τὴ Φιγένια τὴν ἀγαποῦσε... Ὅταν γύρισε ἀπ' τὴν Εὐρώπῃ ποὺ σπούδαζε τόσα χρόνια καὶ τὴ βρῆκε τὴ Φιγένια μεγάλη πιά, σωστὴ γυναῖκα... Ναι, ναι. Τὸ θυμάμαι σὰν τώρα. Καθὼς ἦρθε τότε ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ... μόλις τὴν εἶδε, λὲς καὶ τὸν μάγεψε.

ΜΕΛΙΩ.—Μὰ ὅλοι δὲ τὸ εἶδαμε αὐτό. Πῶς ἔπειτα τῆς ἀναψὲ καὶ αὐτὴν τὴ φωτιά μετὰ της...

ΜΑΡΙΓΩ.—Τὴν ἀγαπᾷ πολὺ. Σπάνια ἄνδρας μπορεῖ ν' ἀγαπήσῃ γυναῖκα σὰν καὶ αὐτόν.

ΑΝΕΖΩ.—Ἀκούς ἐκεῖ, ἓνα παλιοκόριτσον ποὺ τὸ πᾶρε ἡ κυρὰ Πηνελόπη γιὰ ψυχοπαῖδα, γιὰ νὰ τῆς κάνη δουλειὰς ἄμα μεγαλώσῃ, τώρα νὰ τὴν πάρῃ ὁ γυιὸς... γυναῖκα του, μὲ στεφάνι...

την ανάγκη να φύγουν από κει για να σώσουν την αγάπη τους. Η κοινωνία τους δε φτιάχνει μόνο μ' αυτούς τους δυο. Τό θέλει η φύση ή ίδια να ζήσει η αγάπη τους μέσα σε κόσμο, Η τύχη τους βοήθησε και σώθηκαν.

Χάρηξε μεγάλη τ'ή σύνορα της τέχνης του ο κ. Ψυχάρης, γιατί μεγάλο είναι και το φιλοσοφικό πρόβλημα, που κατ'επίκλησιν να λύσει. Το μεγαλειό του όμως είναι η απλότητά. Όλα απλά εκεί μέσα: ο ήρωάς του, οι περιγραφές του, η ψυχολογία του, οι διάλογοί του. Απλή η ψυχή της Μυριέλλας, της νεράιδας αυτής, που θα μείνει μέσα στη θύμηση καθενός σαν όνειρο ζωτικό. Απλή η υπόθεση τόσο, που μόνο στους αρχαίους να βρούμε την παρόμοια της. Κι' ο ίδιος το λέει. Το Λόγγο συλλογίστηκεν, όταν άρχισε να γράφει το ρομάντσο του και τον ξαναδιαβάσει. "Ας πούμε ότι έγραψε κι' ο Ψυχάρης ένα παραμύθι μεγάλο, άπαλο σ'α νανούρισμα, κι' έβαλε μέσα σ'ε κάθε φράση του κι' από ένα σύβολο για το μεγάλο του πρόβλημα.

Ποιά είναι η τέχνη ή ξεχωριστή, που έχει ο κ. Ψυχάρης, όταν άρχιζεις να διαβάζεις κάτι δικό του να σε συνεπέρνει και να σε μπάζει άμέσως στη σκέψη του; Δισκολεύομαι να βρω την απάντηση. Μου φαίνεται όμως, πως τούτο μπορεί να ειπεί κανένας: Σου τ'α παρασταίνει έτσι τα πράγματα, σου τ'α λέει με τέτοιον τρόπο, που νομίζεις πως είσαι κει μπροστά, πως παρακολουθάς κάθε πράξη και κάθε σκέψη του ήρωά του συντροφικά μ' αυτόν, πως μιλάς μαζί του, πως ζεις εσύ ο ίδιος τη ζωήν αυτού του. Τι άλλο παθαίνει κανένας, όταν διαβάζει "Τ' όνειρο του Γιαννίρη"; Ακόμη και στις περιγραφές του είναι τέτοιες ο κ. Ψυχάρης, που δείχνει τον κάθε τόπο τόσο ζωντανά, που θαρρείς πως τότε βλέπεις μπροστά σου, πως θα τότε γνωρίσεις, άμα τύχει και βρεθείς εκεί. Έπληγε στους τόπους, που ζουγραφίζει; Όχι βέβαια. Διαβάσει μονάχα μερικά γεωγραφικά βιβλία. Μ' από τις ξερές περιγραφές τ'ω γεωγράφων έβγαλε κομμάτια για μ'α ποίηση και ζωή. Ζουγραφίες που δείγματα τέχνης περιγραφικής θα μείνουν. Το ίδιο έκαμε κι' ο Σατωμπριάν. Στους περισσότερους τόπους, που περιγράφει στα βιβλία του και λέει για τους λαούς και τα συνήθια τους, δεν πήγαν. Από άλλα βιβλία πήρε κομμάτια και τα ξανάπλασε, τους έχυσε ζωή. Μ'α τ'ο απόδειξεν αυτό ο Joseph Bédier στο βιβλίο του "Études critiques" (Paris 1903) χωρίς για τούτο να χάσει καθόλου κι' από τ'α θαυμασμό, που είχαν ως

ΑΠΟ ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΤΗΣ 18 ΤΟΥ ΜΑΗ

ΤΟ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΡΟΜΑΝΤΣΟ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

— ΖΩΗ ΚΙ ΑΓΑΠΗ ΣΤΗ ΜΟΝΑΞΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΝΟΣ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΥ ΡΟΜΠΙΝΣΩΝΟΥ

τά τότε; για το Σατωμπριάν, ότι είναι μεγάλος τεχνίτης.

Δε μπορώ να μη φανταζομαι κοσμοπολίτη τον κ. Ψυχάρη. Τέτοιους μου τότε φανερώνουν τα βιβλία του: "Τ'ο ταξίδι μου," "Τ'όνειρο του Γιαννίρη" και τελευταία τούτο το ρομάντσο του. Ψυχή ανήσυχη που δεν κατασταλάζει σ' ένα μέρος, άγκαλιάζει όλο τον κόσμο με τη σκέψη του, μ'α ταξιδεύει κι' όλας. Μου θυμίζει το Στένταλ. Έτσι κι' εκείνος όλα ήθελε να τ'α ιδεί και τους ήρωές του για όλα τους έκανε να σκέφτονται.

Μ'α βρίσκω κι' άλλη όμοιότητα του Ψυχάρη μ'α με το Στένταλ. Έχουν κι' οι δυο την αναλυτική ψυχολογία. Πιο πολλή ο δεύτερος, πιο βαθιά ο πρώτος. Σπάνια μιλούν οι ήρωές τους μ' άλλα πρόσωπα. Όλο σκέφτονται, όλο μονάχαι τους σιγομιλούν. "Ο, τι θα κάμουν, θα μ'α τ'ο ξηγήσουν πρώτα ψυχολογικά οι ίδιοι τους. Η αλήθεια είναι πως στη "Ζωή κι' αγάπη στη μοναξιά" περισσότερο ζουγραφίζει ο κ. Ψυχάρης, παρά ψυχολογεί αναλυτικά. Μ'α οι ζουγραφίες του δεν είναι τίποτες άλλο παρά ψυχολογία βαλμένη σε πράξη. Θ'α δείτε τον Πετρογιάννη να σκαλίζει τ' όνομά του άπανου στο δέντρο μ'α μέρα, που παντέρμος δεν ήξερε τι να κάνει. Μέσα σ' αυτή την απλή πράξη, τ'η φυσικότητα κι' ανιστόρητα σπαραχτική, θ'α βρείτε όλον το χαρακτήρα του Πετρογιάννη. Θ'α διαβάσετε παρακάτω τέσσερα μόνο λόγια: "έκλαιγε, έκλαιγε όλοένα" γιατί; Μ'α θ'α νομίστηκε πως διαβάζετε τέλεια ψυχολογική ανάλυση. Ζουγραφίζει και περιγράφει ο κ. Ψυχάρης κάθε μέρος της Σάντα—Κλάρας και της Μασατιέρας με πολλή λεπτομέρεια. οι ζουγραφίες όμως αυτές άντα-ποκρίνονται πάντα σ' ένα βαθύ συναίσθημα: ως και τ'α όνειρα του Πετρογιάννη τ'α ξηγεί με τ'η φύση που τον περιζώνει.

Κοντά στη τέχνη του δασκάλου μας θ'α ξεχωρίσει μεσ' από το καινούριο του ρομάντσο κι' έν' άλλο

πρόσωπο: η αγάπη του στην Ελλάδα. Ρωμιός είναι ο ήρωάς του γιατί; γιατί θέλησε να δείξει μ' αυτό πόσο πονάει την πατρίδα του, να δείξει πόσο θυμάται την όμορφη της πόση σκέφτεται πάντα γι' αυτή. Θ'α τ'ο δείτε όταν αποδιαβάσετε το ρομάντσο του. Θ'α τ'ο νοιώσετε όταν προσέξετε και στη γλώσσα του, που τα πλούτια της τ'α φανερώνει με καινούρια δύναμη κι' όμορφιά: δε γράφω τίποτες για το ζήτημα τούτο, γιατί μπροστά σ'α όσα ο ίδιος λέει στον ύστερόλογό του, θ'αναι ένκις αδύνατος έσκιος τ'α όσα μπορώ να ειπώ εγώ. Έκείνα θ'α σας μείνουν βαθιά στο νου, όπως θ'α σας μείνει κι' η όμορφιά, η τέχνη, η αλήθεια της "Ζωής κι' αγάπης στη μοναξιά."

ΗΛΙΑΣ Π. ΒΟΥΤΙΡΕΙΔΗΣ

ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

ΑΠΟ ΠΛΑΚΕΣ ΠΑΛΑΙΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ

ΣΕ ΜΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ 2904

1
Έδω κοιμάται μ'α χορεία φοιτητάδες
Νανουρισμένη από δυο τρείς καθηγητάδες.

2
"Ο Έπισκοπόπουλος έδω ήσυχάζει" μή μιλάτε.
Γιατί στη γαλλική ο νους του άκόμα συλλογίζεται.

3
Μ'α στού βαθιού του λάκκου αυτού τ'α σκοτεινά κατώγια,
Μπ'α ο βαθύς Ξανόπουλος με τ'α βαθιά του λόγια.

4
"Ο Χατζηδράκης κοιτάει σ'α αυτά έδω τ'α έδάφη,
Που γνώριζε να φλυαρή, μ'α όχι και να γράφει."

5
"Ο Κλαίων είμαι ο Ραγκαμπές, καλά βαλσαμωμένος,
Και με "Άλγη και με "Ισαυρούς σ'α μούμια φασκιωμένος."

6
"Αφ'ότου έδω κατέθηκε το σώμα του Βικέλα,
Μ'α τ'ο Παρίσι πιά κι αυτός δεν έχει άμα κι' έλα

7
Αυτός ο τάφος που είναι μέσα του φωνάζει,
"Ο τάφος είναι του Καζάζη."
"Ακόμα πόλεμο ζητάει χωρίς φουσέκια"
Και με τ'α λόγια φτιάνει άστροπελέκια.

Η ΓΛΩΣΣΙΤΕΑ

ΜΑΡΙΓΩ.—(Άργά και με τόνο.) "Η κυρά μας την άνάθρεψε τη Φιγένια σαν να ήταν παιδί δικό της. Η δασκάλα που είχε μια φορά για τ'ο Σωτήρη, ύστερότερα έκανε μάθημα και τ'ης Φιγένιας. Κι' άμα π'ήγ' εκείνος στο σχολείο στην Αθήνα, η Γαλλίδα έμειν' έδω... για τ'η Φιγένια."

ΑΝΕΖΩ.—Τότε άς π'α να πουλήση τ'α γράμματα της στους καθηγητάδες στην Αθήνα. "Όμως η κόρη ή δική μου δεν έχει καμμιά άτιμία, τ'ο δικό μου μέτωπο... είναι παστρικό και για μένα δεν μπορεί να π'η κανένας τίποτε" μ'α για τ'η μάνα αυτήν... όλοι δ'α την ξέρουμε ποιά είναι.

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—"Όλη η Κύρινθο την ξέρει!...

ΑΝΕΖΩ.—Κι' αν Φιγένια τ'ης μοιάση.

ΜΑΡΙΓΩ.—"Η Παναγιά να φυλάξη τ'ον άφέντη μου."

ΑΝΕΖΩ.—"Η Παναγιά να τ'ου τ'ο δώση για τ'ο άδικο μου άμα."

ΜΑΡΙΓΩ.—(Κλείνοντας με τ'ο χέρι τ'ο στόμα τ'ης "Ανέζως.") Μπ'α, σ'α έύλα και σ'α λιθάρια ή κατάρρα σου! Θέδες να φυλάξη τ'ον άφέντη μου.

ΜΕΛΠΩ.—"Άμην ο θεός να τ'ον φυλάξη. Μ'α τι να σας πώ... έπρεπε να τ'ον είχε συμβουλευθεί κανένας όταν ήταν άκόμα καιρός, γιατί πάντα κατ'α

μάννα κι' η κόρη... έχωμε τόσα παραδείγματα."

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—"Έδω και λίγον καιρό δεν τ'η είχε άκόμα την Ελένη κάποιος πλούσιος στην Κόρινθο;

ΜΑΡΙΓΩ.—Αυτό δεν τ'ο ξέρω. Ξέρω μοναχά πως περπατεί σ'α σπίτια και ρίχνει τ'α χαρτιά... και πουλάει μαγικά."

ΜΕΛΠΩ.—"Ο κόσμος λέει άκόμα... στην Κόρινθο τ' άκουσα... πως τ'η είχε παλαιότερα ο ίδιος ο γέρω Κορακός... ζούσε μάλιστα τότε άκόμα κι' ο δάσκαλος."

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Τι βρώμα!

ΜΕΛΠΩ.—Μ'α αυτό δ'α τ'ο ξέρει κι' η Μαριγώ. Έχωμε χρόνια ύπηρέτρια στην Ελένη. Τ'ον καιρό που ζούσε άκόμα ο δάσκαλος."

ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ.—("Ερχέται τρεχάτη από τ'η θύρα του διαδρόμου φεύγει μέσα από τ'η σάλα από τ'ην πρ'α τ'α δεξιά μπροστινή θύρα.) "Ο κύρ Σωτήρης!

ΜΕΛΠΩ.—Που ήταν σήμερα, τ'ην ημέρα τ'ου γάμου του;

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Πρωί πρωί καθάλιεψε κι' έφυγε. Πριν έδω η ήλιος άκόμα."

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—("Ερχεται από τ'η θύρα που

έδω ήκεν η ύπηρέτρια, τρέχει από τ'η σάλα πρ'α τ'ο διάδρομο και χάνεται.)

ΑΝΕΖΩ.—(Πρ'α τ'η Μαριγώ.) Πότε έγινε αυτό τ'ο πράμα;

ΜΑΡΙΓΩ.—("Τ'ην κοιτάζει τρομάζουσα.")

ΑΝΕΖΩ.—Δηλαδή αυτό τ'ο πράμα με τ'ον Κορακό και τ'η μητέρα αυτήν;

ΜΑΡΙΓΩ.—Δεν ξέρω... τίποτα.

ΑΝΕΖΩ.—Μ'α είπαν δ'α πως ήσουν τότε στης Ελένης. Και δεν είσαι κι'όλα τόσο κουτή σ'α αυτά τ'α πράματα."

ΜΑΡΙΓΩ.—Δεν ξέρω τίποτα, διόλου.

("Ο Σωτήρης και η Ιφιγένεια έρχονται μέσα από τ'ο διάδρομο. Τ'ην κρατεί από τ'η μέση. Οι γυναίκες άρχίζουν πάλι τ'ην εργασία.")

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—Πόσο σ' έλαχτάρησα όλη τ'ην ημέρα! Και σ' έφυγες χωρίς να μ' αποχαιρετήσης!

ΣΩΤΗΡΗΣ.—Τ'ην ώρα που έφυγα, έσύ κοιμώσουν άκόμα, αγάπη μου."

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—Τ'α χτυπήματα τ'ου άλόγου σου μ' έξυπνησαν...

("Η Μέλπω, η Καλομοίρα και η Μαριγώ κρεμούν γυρλάντες στους τοίχους.")

ΣΩΤΗΡΗΣ.—(Κάθεται στον καναπέ.)